

što bi trebalo biti trajno proročko svojstvo i obilježje Crkve.

Dr. M. Zovkić napisao je već više knjiga i mnoštvo stručnih komentara biblijskih tekstova iz Novoga i Staroga zavjeta. I ova knjiga pripada u egzegetsko – teološke komentare poziva i djelovanja izabranih jedanaest proroka. Znakovitost i novost istraživanja jest uvrštavanje četiri novozavjetne osobe, Isusa, Pavla i Ivanovih učenika, u kontinuitet proročkog djelovanja starozavjetnih proroka. Tim je naglašena i jedinstvenost biblijske objave koja u punini u Isusu i Njegovim učenicima dobiva svoje proročko obilježje. Knjiga je pisana znanstvenom metodologijom anglosaksonskog tipa, što znači da citirane autore i literaturu navodi u samom tekstu, a cjeloviti popis rabljene literature navodi na kraju svakog poglavlja i opet svu poredanu abecednim redom na kraju knjige. U literaturi autor je sabrao važne komentare, knjige i stručne članke na hrvatskom, ali posebno na engleskom, kao i svim europskim velikim jezicima. Stil i jezik izlaganja su lagani, razumljivi a zaključci argumentirani i logični. Knjiga je dragocjena i velik je doprinos biblijsko–teološkoj literaturi u Hrvata. Autor ažurira poruke teksta za suvremeno vrijeme života vjernika i Crkve. Ukazuje na trajnu suvremenost biblijskih proroka, njihova života i nauka. Posebno ukazuje na dijalošku

dimenziju proročkog djelovanja, kako nekad tako i danas. Studentima teologije knjiga će biti neizostavni dio egzegetskih priručnika ali i pastoralnim djelatnicima pomoć u tumačenju tekstova iz proročkih knjiga koji se obilno čitaju u liturgijskom bogoslužju.

Božo Odobašić

PRIRODA I ČOVJEK U FILOZOFSKOJ REFLEKSJI TOMISLAVA KRZNARA

Tomislav KRZNAR, *Znanje i destrukcija - Integrativna bioetika i problemi zaštite okoliša*, Zagreb: Pergamena - Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2011., 391 str.

Od svojeg nastanka na planetu Zemlji čovjek egzistira kao sastavni dio okoliša. Protokom vremena i razvojem ljudske civilizacije i kulture mijenjao se umnogome dvonožnjakov odnos prema prirodi. Tijekom takovrsnih historijskih gibanja filozofska refleksija imala je zadatak ukazati na destrukciju prirode i moguće samouništenje homo sapiensa. Knjiga *Znanje i destrukcija* zbori upravo o moralnim problemima čovjekova odnosa prema prirodi, a potekla je iz pera hrvatskog znanstvenika doktora Tomislava Krznara. Riječ je o mladom docentu Sveučilišta u Zagrebu koji na Učiteljskom fakultetu preda-

je filozofiju. Iza sebe ima veoma bogatu bibliografiju, o čemu svjedoči preko pedeset znanstvenih, stručnih i populističkih članaka iz filozofije, bioetike, religiologije i lovstva, ali i brojni referati izloženi na simpozijima i konferencijama. Međutim, uz plodnu i raznovrsnu spisateljsku djelatnost, docent Sveučilišta je završio studij lovstva na Veleučilištu u Karlovcu, što ga čini veoma neobičnim i originalnim znanstvenikom s osobito širokim svjetonazorima. Uz diplomu karlovačkog studija, Krznar je stekao i diplomu Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu, gdje je okončao diplomski studij filozofije i religiologije. Poslijediplomski studij je nastavio na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu uspješno obranivši disertaciju iz etike.

Knjiga koju predstavljamo prerađeni je oblik Krznarova doktorskog rada. Djelo *Znanje i destrukcija* uz *Uvod*, čini još pet odjeljaka razgranatih u poglavlja i potpoglavlja. Prvi dio knjige naslovljen je „Prilog određivanju problema odnosa čovjeka i prirode“, u kojem se oslikava značaj etike kao filozofske discipline, deskribirajući termine *etika*, *moral* i *moralni subjekt*. Slijedi drugi dio odjeljka „Antropologijski uvid“ u kojem Krznar filozofsko-antropološkim pristupom objašnjava pojam okoliša. Zatim dolazi odjeljak „Korijeni novovjekovnog antropocentrizma“, a u nastavku se

razgranava na poglavlja: „Anatomija antropocentrizma“; „Pojava novovjekovnog subjekta – obrisi Descartesove filozofije“; „Operativno znanje - misao Francisa Bacona“; „Znanost i simulirana zbilja – Galilejevo učenje“ i „Linearnost i eshatologija napretka – kršćanska misao“ te „Svjetlo znanja - prosvjetiteljska misao“. Kroz nabrojena poglavlja, autor opisuje povijesno-filozofskom, i analitičko-filozofskom metodom pojmove poput *znanosti*, *uma*, *čovjeka*, *prirode* te potencira njihovo mjesto u filozofiji, i to osobito Descartesovoj. Potom nastavlja pisati o praktičkom djelovanju naznačavajući mjesto F. Bacona u povijesti ljudske civilizacije. Daljnjim pisanjem kroz povijest analizira mjesto znanosti i odnosa znanosti prema prirodi od Galileja te važnost eksperimenta da bi pri tome prešao na teološki govor o prirodi osvrnuvši se na doprinos sv. Franje u poštovanju prirode. „Poljoprivreda i transformacija prirodnog okoliša“ naziv je trećeg odjeljka podijeljenog na sedam poglavlja u kojima se razrađuje odnos čovjeka i prirode kroz cjelokupnu povijest ljudskog roda: od pećinskog čovjeka, preko skupljača i lovca do uzgojitelja poljoprivrednih vrsta i uzgajivača pitomih životinja. Krznar nanovo znalački pokazuje višestrukost svojih znanja od povijesti ljudskog roda, preko lovstva i poljoprivrede, objedinjujući i vezujući

sve nabrojeno integrativnom i transdisciplinarnom bioetičkom metodologijom što se, nadalje, osobito reflektira u poglavljima koja slijede „Društvo i poljoprivreda“; „Društvene promjene koje je izazvala poljoprivreda“; „Poljoprivreda i industrijska revolucija“ ukazujući na sposobnost ljudskog bića da mijenja okoliš koji nastanjuje. „Utjecaj poljoprivrede na prirodni okoliš“; „Genetičko modificiranje organizama“; „Biotehnologija i poljoprivreda“; „Očitovanje tehnologije GMO-a u socijalnom kontekstu“ nazivi su od četvrtog do sedmog poglavlja. U nabrojanim poglavljima Tomislav Krznar osobitu pozornost pridaje genetski modificiranim organizmima i njihovoj dobrobiti te naznačava i opasnost od istih. Tom prilikom koristi se mnogobrojnim znanstvenim izvorima da bi ukazao na odgovornost koju čovjek ima prema prirodi i proizvodnji hrane.

Četvrti odjeljak posvećen je epistemologiji i čine ga tri poglavlja: „Fragmenti povijesti novovjekovne znanosti“; „Kako znanost napreduje“; „Spoznaja i znanje - obrisi epistemologije“. Autor definira *znanost* iz motrišta povijesti filozofije. No, tijekom definiranja pokušava odgovoriti i na pitanje: Da li je znanost destruktivni mehanizam? Ipak, u ovom odjeljku knjige osobita se pozornost posvećuje i suodnosu etike i epistemologije.

Peti dio knjige naslovljen je „Mogućnost integrativne bioetike“ u kojem je prikazan povijesni razvoj bioetike od Fritza Jahra preko R. V. Pottera do integrativne bioetike. Nadalje autor preporuča mogućnost zaštite okoliša kroz edukaciju i praktičnu djelatnost pravno-političkih institucija lokalnog karaktera. Na kraju se nalaze zaključna razmišljanja koja su naslovljena „Umjesto zaključka“.

Znanstveni uradak mladog zagrebačkog docenta, koji pisanjem ukazuje na zrelost, predstavlja izvanredan spoj nekoliko znanstvenih disciplina, poput religijologije, povijesti, filozofije, etike, kršćanske teologije, ekologije i lovstva. Sve navedeno on sažima integrativnim i pluriperspektivnim pristupom u izvanrednu znanstvenu cjelinu naslovljenu *Znanje i destrukcija – Integrativna bioetika i problemi zaštite okoliša*. Ovo djelo može biti od osobite koristi filozofima, teolozima, religijolozima, imamima i svećenicima.

Izdavačka kuća *Pergamena* iz Zagreba, zajedno s Učiteljskim fakultetom, objavila je 2011. godine knjigu koja se proteže na nešto više od 390. stranica teksta. Na kraju je kazalo, bibliografija, sažeci na hrvatskom i engleskom jeziku te kazalo imena i osnovne crtice iz veoma bogate bibliografije mladog autora.

Orhan Jašić